

Ольга Лазорко,

кандидат психологічних наук, доцент,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

КОПІНГ-РЕСУРСИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ БЕЗПЕКИ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Стаття присвячена теоретичному та емпіричному обґрунтуванню копінг-ресурсів забезпечення професійної безпеки медичних працівників, які працюють в емоційно-напружених умовах. Теоретична концептуалізація дослідження спрямована на поступове встановлення змісту і структури копінг-ресурсів фахівців-медиків, а емпіричні факти операціоналізації прояву їх психологічних складових, дали змогу визначити специфічні особливості копінг-ресурсів у забезпеченні професійної безпеки фахівців-медиків, які працюють в емоційно-напружених умовах.

Ключові слова: психологічний ресурс, копінг-ресурс, професійна безпека, адаптивний потенціал, медичні працівники.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема подолання стресогенних факторів стає чи не однією з найактуальніших тем у межах загальної і професійної психології, адже конкретні теоретико-прикладні проекти слугують координаційною основою щодо збереження професійного благополуччя, профілактики особистісних деформацій і професійних деструкцій особистості. Цей контекст актуалізації проблеми однаковою мірою стосується й сфери професійної реалізації медичних працівників, діяльність яких відбувається в емоційно-напружених умовах. Актуалізуючи питання копінг-поведінки фахівців, важливим є врахування їх особистісних ресурсів, що як потужні особистісні можливості, стають головною умовою забезпечення успішної професійної реалізації.

Таким чином, звернення до ресурсного підходу у вивченні копінг-поведінки медичних працівників, які працюють в емоційно-напружених умовах, дасть змогу не тільки дослідити сформованість відповідних стресостійких якостей, але й розглянути фахівця як особистість, котра має певні

потенційні можливості, які можуть бути реалізовані у майбутньому з метою позитивних нових якісних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Провівши аналіз проблеми в психолого-медичній літературі, помічаємо, що професійну діяльність медичних працівників слід відносити до таких видів діяльності, яка ставить підвищені вимоги до фізичного і психічного здоров'я професіоналів, що зумовлює необхідність комплексної розробки програми психологічного забезпечення професійного здоров'я цих фахівців (І. Гурвіч, І. Жукова, Б. Карвасарський, І. Кміть, С. Лібіх, Ю. Михальська, Л. Супрун, В. Ташликов, Й. Харді, О. Шевченко, Л. Юр'єва та ін.). В роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних психологів знаходимо конкретні підтвердження на користь важливості вивчення професійної стресостійкості фахівців, які працюють в емоційно-напружених умовах (С. Безносов, М. Василенко, О. Кокур, І. Корнієнко, Р. Лазарус, А. Налчаджан, С. Олдвін, О. Саннікова, С. Фолькман, Ч. Холахан та ін.). Також у багаточисельних дослідженнях психологів знаходимо систематизовані положення щодо ресурсного потенціалу особистості фахівця (Л. Іларіонова, Л. Ллойд, Н. Наумова, М. Холодна, П. Щедровицька) та аналіз і опис прояву і функціонування копінг-поведінки, – стратегій, – стилів та –ресурсів (С. Вірний, Н. Водоп'янова, В. Грандт, І. Корнієнко, С. Нартова-Бочавер, Н. Родіна, М. Фетіскін та ін.).

З огляду на базові методологічні положення у вивченні професійного здоров'я особистості фахівця, які розкривається у працях таких вчених як В. Бодров, Ж. Вірна, Г. Ложкін, С. Максименко, Г. Мешко, Г. Нікіфоров, В. Пономаренко, В. Черняк та ін., є необхідність більш детального вивчення ресурсних ознак фахівця, у яких сконцентрована результативність їх професійної діяльності. Ще варто наголосити, що актуальність дослідження копінг-ресурсів фахівців медичних спеціальностей зумовлена необхідністю розкриття цілісної природи переживання професійної безпеки, де були б

враховані резервні можливості самовдосконалення фахівця, які він може використовувати в аспекті оптимальної самореалізації.

Мета статті полягає у теоретичному та емпіричному обґрунтуванні копінг-ресурсів забезпечення професійної безпеки медичних працівників, які працюють в емоційно-напружених умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягнення поставленої мети потребує поступового встановлення змісту і структури копінг-ресурсів фахівців-медиків засобом теоретичної та емпіричної операціоналізації прояву їх психологічних складових. Проведення такого аналізу дасть змогу на фактах емпіричної верифікації діагностичних даних визначити специфічні ефекти копінг-ресурсів у забезпеченні професійної безпеки фахівців-медиків, які працюють в емоційно-напружених умовах.

У попередніх працях нами подано узагальнене розуміння професійної безпеки як «сукупності поточного стану та факторів, що характеризують стабільність і стійкість професійного рівня розвитку людини, що дозволяє їй підтримувати гідний рівень життя» [3, с. 131]. Таке визначення знаходиться у тісному зв'язку із поняттям ресурсного потенціалу людини, що як сукупність природжених і набутих здібностей, можливостей суб'єкта, сутнісних сил, знаходить вияв у різних видах діяльності особистості.

Коли йдеться про внутрішні ресурси людини, які вона використовує у професійній діяльності, то переважно зазначають такі структурні підсистеми: біогенетичні, пов'язані зі спадковістю; фізіологічні (стан здоров'я, особливості будови організму, фізична витривалість, вік, стать тощо); індивідуально-психологічні (рівень інтелектуального розвитку, особливості емоційно-вольової сфери тощо). Тому є усі підстави вважати, що внутрішні ресурси є індивідуальним надбанням особистості, які зумовлюють її унікальність і джерело розвитку. До психологічної структури особистості, що є основою розвитку *психологічного ресурсу*, відносяться пізнавальні процеси (увага, відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява); вольові (наполегливість, цілеспрямованість, дисциплінованість) та емоційні (почуття, емоційний стан)

якості. Також до ресурсів відносяться засоби до існування, життєві цінності [4], які часто стають об'єктами обміну між людьми: гроші, інформація, статус тощо [7].

Але найчастіше ресурси розглядають як внутрішні та зовнішні змінні, які сприяють психологічній стійкості в стресогенних ситуаціях. Так, В. Ананьєв визначає ресурс як адаптаційну здатність психіки людини в декілька разів посилювати інтенсивність своєї діяльності у порівнянні зі станом відносного спокою. У будь-якому випадку внутрішні та зовнішні змінні (психологічного, тілесного чи то духовного порядку), сприяють стійкості особистості та її просуванню у розвитку. Таким чином, копінг-ресурси можна розглядати як відносно стабільні характеристики особистості і середовища, що сприяють опануванню стресом [1]. До них відносяться характеристики особистості та соціального середовища, які підвищують стресостійкість людини. Це особистісні конструкти, які допомагають людині справлятися із загрозливими обставинами та полегшують адаптацію [6]. Тому копінг-ресурси розглядають як особистісні засоби та засоби навколишнього середовища, цінності, можливості, які є в наявності в потенційному стані, і які людина може усвідомлено використовувати за необхідності подолання стресової ситуації чи то забезпечення копінг-поведінки. У будь-якому випадку, актуалізація копінг-ресурсу необхідна тоді, коли труднощі, які необхідно подолати, розташовані в межах потенційних можливостей людини, але за межами його психологічної готовності або можливості опанування [6]. Або можна сказати так, що копінг-ресурси є видом ресурсів, які людина використовує в результаті дії стресорів для того, щоб справитись зі складною життєвою ситуацією, яка виходить за межі повсякденності.

Останнім часом усе частіше проблема копінг-ресурсів особистості розглядається в межах ресурсного підходу, представники якого ставлять акцент на аспект «розподілу копінг-ресурсів», завдяки якому людям вдається зберігати здоров'я і адаптуватися, незважаючи на різні життєві обставини. Так, зокрема К. Мафні зазначає, що зусилля, спрямовані на розвиток людиною копінг-

ресурсів, наприклад, на поліпшення соціальної підтримки і ставлення до самого себе, на підвищення самооцінки, впевненості, контролю, дають змогу йому повніше сфокусуватися на завданнях, пов'язаних із подоланням стресора [9]. М. Селігман в якості головного копінг-ресурсу розглядає оптимізм [5], а С. Мадді пропонує конструкт «життєстійкість» як здатність протистояння людини хронічним стресам [8].

Актуалізуючи питання вивчення копінг-ресурсів забезпечення професійної безпеки медичних працівників, які працюють в емоційно-напружених умовах, варто наголосити, що ефективний копінг відіграє важливу роль у підтримці професійного здоров'я цих фахівців, а від того, які ресурси у особистості найбільш придатні, залежатиме подальша копінг-поведінка і стратегії, які вона використовуватиме у важких ситуаціях. Безперечно, ресурси індивіда є реальним потенціалом у подоланні стресових ситуацій, а їх наявність забезпечує адаптивну функцію, що проявляється у впевненості людини, підтримки її самоідентичності, підкріпленні самоповаги. З цього приводу Ж. Вірна зазначає, що «психологічне призначення копіngu полягає в тому, щоб як найкраще адаптувати людину до вимог ситуації, даючи змогу володіти нею, послабити або пом'якшити ці вимоги, домогтися уникнути або звикнути до них і таким чином погасити стресову дію ситуації. Тому головна задача копіngu полягає у забезпеченню й підтриманні благополуччя людини, її фізичного та психічного здоров'я та задоволеності соціальними відносинами. Все це стосується й професійного життя людини» [2, с. 27].

Запропонований аналітичний огляд проблеми копінг-ресурсів дає змогу вдатися до розгляду проблеми взаємозв'язку подолання стресу та професійного здоров'я, адже саме у галузі психології праці цей контекст є одним з найактуальніших в силу вивчення професій, які належать до емоційно-напружених. Добре відомим є той факт, що робота впливає на якість сприйняття і оцінку проблемних ситуацій шляхом періодичного «зіткнення» особистісних здібностей, можливостей, навичок з вимогами діяльності. Отже, процеси подолання стресу зумовлюються складною взаємодією, по-перше,

особистих і соціальних факторів, по-друге, типом стресової ситуації (стресорів), і, по-третє, відмінностями у стратегіях протидії стресу.

Виконання професійних обов'язків фахівцями медичних спеціальностей в емоційно-напружених умовах з психологічного погляду характеризуються наявністю й негативним впливом на психіку людини широкого спектру несприятливих, дискомфортних і загрозливих факторів. Передусім, високе навантаження праці, цілодобовий режим роботи з обов'язковими чергуваннями, очікування ускладнень в хворих вимагають високої функціональної активності організму і можуть бути кваліфіковані як провідні патогенні чинники. Крім того, обтяжливий вплив на здоров'я працюючих надає контакт з вмираючими хворими, коли медичний працівник не бачить позитивних результатів своїх зусиль з порятунку хворого і часто відчуває власне безсилля. Слід зазначити, що медичний персонал, який працює у відділеннях інфекційної лікарні, схильний до високого професійного ризику зараження Віл-інфекцією, парентеральними вірусними гепатитами, туберкульозом. Медичний працівник, виконуючи свої професійні обов'язки, знаходиться в постійному контакті з лікарськими і дезинфікуючими засобами, що створює небезпеку алергічних, токсико-хімічних отруень, іонізуючих і неіонізуючих випромінювань тощо.

Таким чином, розглянуті особливості професійної діяльності медичних працівників, які працюють в емоційно-напружених умовах, а саме у відділеннях інфекційної лікарні, зумовлюють специфічні вимоги до стану їх професійного здоров'я. Є усі підстави вважати, що центральним критерієм професійного здоров'я людини є вираження її адаптаційного потенціалу, що проявляється у відповідних здібностях щодо адаптації до умов професійної діяльності, емоційній стійкості і витривалості та адекватній орієнтації в ситуації щодо вироблення відповідної захисної стратегії своєї поведінки. Копінг-ресурси медичного працівника, який працює в емоційно-напружених умовах, відіграють роль акумуляції психофізіологічних і психологічних резервів організму для подолання загрозливих обставин та полегшення адаптації. На нашу думку, основні психологічні копінг-ресурси фахівця зосереджені у його індивідуально-

типологічних, емоційних та особистісно-поведінкових характеристиках, зміст яких є визначальним фактором обрання психологічної стратегії подолання стресової ситуації.

Для емпіричного підтвердження сформульованих нами теоретичних положень щодо ресурсного копінг-забезпечення професійного здоров'я фахівців медичних спеціальностей, які працюють в емоційно-напружених умовах більше 5-ти років та визначення правомірності використання запропонованих діагностичних засобів було проведено дослідження на вибірці медичних працівників (лікарі і медичні сестри), що склала 56 осіб. Дослідницька робота проводилася на базі Волинської обласної інфекційної лікарні. Під час формування вибіркової сукупності було дотримано вимог до її змістовності та еквівалентності. Виконання вимог критерію змістовності вибірки досягалося шляхом підбору вибірки, що відповідала предмету дослідження та висунутим дослідницьким гіпотезам. Слідування критерію еквівалентності виражалося у нормальному розподілі емпіричних даних, отриманих з усієї вибірки.

Серед діагностичних методик використовувалися методики: багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛЮ-АМ) О. Маклакова та С. Чермяніна; вивчення стратегій копінг-поведінки Р. Лазарус; особистісний опитувальник FPI (модифікована форма В); опитувальник формально-динамічних властивостей індивідуальності В. Русалова; та методика визначення домінуючих станів (ДС-8) Л. Кулікова. При обробці результатів констатувального експерименту використовувався t -критерій Ст'юдента для незалежних вибірок для встановлення статистично-значущих відмінностей середніх значень груп, диференційованих за критерієм прояву адаптивних здібностей та кореляційний аналіз для встановлення взаємозв'язку між діагностованими показниками.

Діагностичні можливості опитувальника «Адаптивність» дали змогу диференціювати респондентів за інтегральним показником «адаптивного потенціалу»: 1 група – медичні працівники, у яких середньо груповий показник

адаптивного потенціалу склав $X_{сер}=19,21$; 2 група – медичні працівники із серед груповим показником адаптивного потенціалу – $X_{сер}=10,16$.

Для статистично-математичної обробки отриманих емпіричних даних ми, насамперед, встановили ті діагностичні шкали, за якими статистично відрізняються дві виділені нами групи медичних працівників. Зафіксовані статистично значущі показники відмінностей за шкалами запропонованих методик, які показали факт кореляційного зв'язку із показником «адаптивного потенціалу» представлено у таблиці.

Виявлені статистично значущі відмінності за діагностичними показниками запропонованих методик продемонстрували аспекти стагнації професіоналізації медичних працівників із низьким рівнем адаптивного потенціалу. Психологічні відмінності стосуються суттєвого зниження таких показників як адаптивні здібності, нервово-психічна стійкість, комунікативні здібності, моральна нормативність, інтелектуальна емоційність та емоційна лабільність, які за своїм психологічним змістом визначають локалізацію копінг-ресурсів їх професійного здоров'я у індивідуально-типологічній та емоційній сфері, на відміну від групи медичних працівників із високим рівнем адаптивного потенціалу, у яких ресурсне зосередження копінг-поведінки знаходиться у особистісно-поведінковій сфері.

Таблиця – Статистично значущі відмінності в діагностичних показниках респондентів

	Сер.зн.	Сер.зн.	t-зн.	ст.відх.	p
адаптивні здібності	4,750000	3,083333	2,846806	54	0,006231
нервово-психічна стійкість	6,687500	5,500000	2,389681	54	0,020383
комунікативні здібності	6,375000	3,875000	4,336563	54	0,000064
моральна нормативність	6,000000	4,125000	3,532658	54	0,000851
адаптивний потенціал	19,21875	10,16667	8,065611	54	0,000000
асертивні дії	19,09375	21,20833	-2,07287	54	0,042971
обережні дії	13,03125	18,50000	-9,04091	54	0,000000
уникнення	16,09375	17,66667	-2,18992	54	0,032869
непрямі дії	22,12500	11,45833	3,102930	54	0,003047

ергічність комунікативна	22,40625	35,95833	-7,20140	54	0,000000
пластичність психомоторна	25,56250	33,54167	-3,55261	54	0,000801
пластичність комунікативна	21,65625	34,37500	-6,57302	54	0,000000
швидкість інтелектуальна	31,93750	37,12500	-2,58581	54	0,012446
емоційність інтелектуальна	31,21875	19,04167	6,029657	54	0,000000
врівноваженість	6,031250	7,416667	-2,78852	54	0,007297
відкритість	5,281250	6,583333	-2,39824	54	0,019959
екстра-інтровертованість	5,343750	6,833333	-2,59216	54	0,012244
емоційна лабільність	7,031250	4,041667	5,615131	54	0,000001
бадьорість-нудьга	55,12500	61,25000	-2,42616	54	0,018630
тонус високий-низький	51,90625	59,45833	-2,80229	54	0,007031
спокій-тривога	55,46875	62,20833	-2,23337	54	0,029689
задоволеність життям	59,43750	70,00000	-2,49226	54	0,015794
позитивний образ самого себе	61,12500	72,37500	-2,71525	54	0,008875

Узагальнення щодо визначення психологічного змісту копінг-ресурсів професійної безпеки медичних працівників потребує вивчення значущих взаємозв'язків між діагностованими показниками, для чого було використано кореляційний аналіз. У досліджуваних з високим показником адаптивного потенціалу виявлено позитивний зв'язок однойменного показника із показниками адаптивних здібностей ($r=0,62$ при $p \geq 0,01$), нервово-психічної стійкості ($r=0,52$ при $p \geq 0,01$), комунікативних здібностей ($r=0,95$ при $p \geq 0,001$), моральної нормативності ($r=0,82$ при $p \geq 0,001$); в межах прояву копінг-стратегій поведінки адаптивний потенціал знаходить позитивний кореляційний зв'язок із показниками «асертивні дії» ($r=0,36$ при $p \geq 0,05$) та «обережні дії» ($r=0,32$ при $p \geq 0,05$); в індивідуально-типологічній сфері показник адаптивного потенціалу підкріплений позитивним кореляційним зв'язком із показниками інтелектуальної швидкості і емоційності (відповідно $r=0,62$ і $0,64$ при $p \geq 0,01$); а серед особистісно-поведінкових характеристик наявним є позитивний зв'язок із такими показниками як врівноваженість ($r=0,42$ при $p \geq 0,05$), відкритість ($r=0,36$

при $p \geq 0,05$), екстра-інтровертованість ($r=0,62$ при $p \geq 0,01$) і негативний зв'язок із показниками емоційної лабільності ($r=-0,48$ при $p \geq 0,05$); у прояві домінуючих емоційних станів заявляє про себе спокій ($r=-0,62$ при $p \geq 0,01$) та позитивний образ самого себе ($r=0,72$ при $p \geq 0,01$).

У респондентів із низьким рівнем прояву адаптивного потенціалу знаходимо виражені негативні кореляційні зв'язки із показниками адаптивних здібностей ($r=-0,38$ при $p \geq 0,05$), нервово-психічної стійкості ($r=-0,62$ при $p \geq 0,01$), комунікативних здібностей ($r=-0,35$ при $p \geq 0,05$), моральної нормативності ($r=-0,32$ при $p \geq 0,05$); серед провідних копінг-стратегій виокремлюються «уникнення» ($r=0,52$ при $p \geq 0,01$) і «непрямі дії» ($r=0,76$ при $p \geq 0,001$), які демонструють позитивний кореляційний зв'язок; також негативний зв'язок відмічено із показниками індивідуально-психологічних характеристик комунікативної ергічності ($r=-0,54$ при $p \geq 0,01$), психомоторної і комунікативної пластичності (відповідно $r=-0,82$ і $r=-0,77$ при $p \geq 0,001$); серед особистісно-поведінкових характеристик наявним є негативний зв'язок із показником екстра-інтровертованості ($r=-0,54$ при $p \geq 0,01$); а у прояві домінуючих емоційних станів заявляє про себе нудьга ($r=-0,41$ при $p \geq 0,05$), низький тонус ($r=-0,41$ при $p \geq 0,05$) та незадоволеність життям загалом ($r=-0,42$ при $p \geq 0,05$).

Отримані кореляційні плеяди дають змогу скласти психологічний портрет щодо копінг-ресурсів у забезпеченні професійної безпеки медичних працівників. Загалом у групі медичних працівників із високим рівнем адаптивного потенціалу, що дає змогу охарактеризувати нам цих випробуваних як психологічно здорових фахівців, увиразнюються такі копінг-стратегії, які дозволяють охарактеризувати їх як активних фахівців, які за рахунок вміння зберігати свою «автономність», демонструють рішучість, власну неперевершеність з метою укріплення авторитету та довіри власному досвіду та інтуїції; виражена надмірна обережність цих медичних працівників робить їх енергетично економними, вони завжди ретельно усе обдумують, перед тим як щось зробити, прагнуть економити власні сили, а якщо діють, то діють за

принципом «сім раз відміряй, а потім відріж», у складних ситуаціях спочатку ретельно усе продумують, а потім діють переважно за принципом «тихіше ідеш, далі будеш»; своєрідним підтвердженням таких копінг-характеристик є поведінкова врівноваженість і виваженість, які справляють гарне враження спокійного, уважного і толерантного фахівця; індивідуально-типологічні акценти зосереджені у їх високій швидкості розумових процесів при здійсненні інтелектуальної діяльності та вираженій чутливості щодо переживання фрустраційних результатів інтелектуальної роботи; загалом ці медичні працівники впевнені у своїх силах і можливостях, про говорять високі показники саморозуміння і відвертості.

У групі медичних працівників із низьким рівнем адаптивного потенціалу, психологічні характеристики респондентів можна звести до порушених адаптивних ознак нервово-психічної стійкості, комунікативних особливостей і моральної нормативності; їх виражена пасивність проявляється у постійному намаганні уникнення контакту з навколишньою дійсністю, або з метою досягнення власних цілей вони можуть просто «підігравати іншим» чи то маніпулювати інтересами інших людей; підтвердженням вищесказаному слугують такі індивідуально-типологічні характеристики як низька потреба у спілкуванні, соціальна пасивність, і інколи навіть замкненість, тому у комунікативному процесі вони використовують однорідні комунікативні програми, і загалом більш тяжіють до підтримки обмежених кіл контактування; на фоні вираженої інтровертованості, заявляє про себе нудьга, що проявляється у зниженому настрою та домінуючому негативному емоційному фоні, а для загального тону властива інертність і понижений ресурс фізичних сил; однак не дивлячись на те, що означені характеристики визначають загальну невдоволеність життям, ці фахівці готові брати на себе відповідальність в силу вимог професійної діяльності.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу виснувати про акумулятивний зміст психологічних резервів медичних працівників, які працюють в емоційно-напружених умовах. Загалом, реалізація емпіричної

програми дала змогу зафіксувати психологічний зміст копінг-ресурсів цих фахівців, який відрізняється наповненням психологічних властивостей фахівців з високим рівнем адаптивного потенціалу в особистісно-поведінковій сфері, а у фахівців із низьким рівнем адаптивного потенціалу – індивідуально-типологічній та емоційній сфері, що підтверджує у першому випадку, вплив вроджених властивостей, а в другому випадку – вплив набутих властивостей, що у різноманітних комбінаціях складають стабільність і стійкість професійної безпеки людини.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у проведенні теоретико-емпіричних досліджень щодо встановлення психологічної специфіки інтегративних характеристик професійної безпеки особистості у просторі диференціації ресурсних характеристик якостей фахівця за параметрами стабільності і мінливості, що дасть змогу узагальнити аспекти вивчення професійної безпеки особистості як інтегративної синергетичної системи засобом контитуювання її субстрактної і параметричної складності та динамічної неоднорідності функціонування.

Список використаної літератури

1. Ананьев, В. А. Основы психологии здоровья. Кн. 1 : Концептуальные основы психологии здоровья / Ананьев В. А. – СПб. : Речь, 2006. – 384 с.
2. Вірна, Ж. П. Професійний копінг в умовах невизначеності. – Психологічні перспективи / Ж.П. Вірна. – РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки, 2008. – Вип. 11. – С.25-32.
3. Лазорко, О. В. Професійна безпека особистості: адаптаційний вимір / О. В. Лазорко. – Психологічні перспективи. – Випуск 25. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2015. – С. 130–141.
4. Муздыбаев, К. Стратегии совладания с жизненными трудностями : теоретический анализ / К. Муздыбаев // Журнал социологии и социальной антропологии. – 1998. – Т. 1, № 2. – С. 37–47.
5. Селигман, М. Новая позитивная психология. Научный взгляд на счастье и смысл жизни / Мартин Селигман ; пер. с англ. – М. : Издательство «София», 2006. – 368 с.
6. Совладающее поведение: Современное состояние и перспективы / [под ред. А. Журавлева и др.]. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – 474 с. – (Интеграция академической и университетской психологии).

7. Compas, B. E. An agenda for coping research and theory: basic and applied developmental issues / B. E. Compas // International Journal of Behavioral Development. –1998. – № 22 (2). – P. 231–237.

8. Maddi, S. R. Hardiness and mental health // S.R. Maddi, D. M. Khoshaba // Journal of Personality Assessment. – 1994. – V. 63 (2). – P. 265–274.

9. Matheny, K. B. Stress coping: a qualitative and quantitative synthesis with implications for treatment / K. B. Matheny, D. W. Aycock, J. L. Hugh, W. L. Cutlette, K. A. Silva-Can-nella. – Counseling Psychologist. – 1986. – Vol. 14.

Рецензент – доктор психологічних наук, професор Вірна Ж. П.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2016

Лазорко О. В. Копинг-ресурсы обеспечения профессиональной безопасности медицинского работника

Статья посвящена теоретическому и эмпирическому обоснованию копинг-ресурсов обеспечения профессиональной безопасности медицинских работников, работающих в эмоционально-напряженных условиях. Теоретическая концептуализация исследования направлена на постепенное установление содержания и структуры копинг-ресурсов специалистов-медиков, а эмпирические факты операционализации проявления их психологических составляющих, позволили определить специфические особенности копинг-ресурсов в обеспечении профессиональной безопасности специалистов-медиков, работающих в эмоционально-напряженных условиях.

Эмпирические результаты исследования подтверждены достоверными данными, которые квалифицируются как результативные признаки профессиональной безопасности медицинских работников, работающих в эмоционально-напряженных условиях. Психологическое содержание наполнения адаптивного потенциала в индивидуально-типологические, эмоциональной и личностно-поведенческой сфере этих специалистов составляет основу дифференциации ресурсных характеристик качества специалиста по параметрам их стабильности и изменчивости.

Ключевые слова: *психологический ресурс, копинг-ресурс, профессиональная безопасность, адаптивный потенциал, медицинские работники.*

Lazorko O. V. Coping resources implementation of professional safety of health care worker

The article is devoted to theoretical and empirical grounding of coping resources implementation of professional safety of health care professionals who work in emotionally tense conditions. The theoretical conceptualization of the study aimed at gradual establishment of the content and structure of coping resources of medical specialists, and empirical operationalization facts of their psychological components manifestation helped to identify specific peculiarities of coping resources implementation of professional safety of medical specialists who work in emotionally tense conditions.

The empirical study results have been confirmed by reliable data that are qualified as resultive features of professional safety of health care professionals who work in emotionally tense conditions. Psychological content of adaptive potential charging in individual, typologic, emotional, personality and behavioral spheres of these specialists forms the basis of resource characteristics differentiation of qualities of a specialist by the parameters of their stability and variability.

Keywords: *psychological resource, coping resource, professional safety, adaptive potential, health care workers.*